

KÖZGAZDASÁG ÉS PÉNZÜGY

VI. évfolyam

10. szám

1930. dec.

Szerkesztik:

Dr. GLÜCKSTHAL ANDOR

Dr. LÉNÁRT VILMOS

Adózók és adópolitika.

Irta: *Exner Kornél dr.**)

Értekezésem tétele: adózók és adópolitika. Nem igen mulattató, sőt mondjuk ki nyíltan: egészen száraz, sőt kellemetlen tárgy. Előrebocsátom azonban, hogy én korántsem akarom ellentétbe állítani az adózókat az adópolitikával. Sajnos, elégszer ellentétbe állítja őket maga az élet. Adózó és államhatalom folytonos harcban állnak egymással — egymásért, hiszen egyik sem élhet meg a másik nélkül. Az adózók valódi érdekeit egyenesen szolgálnia kell a helyes adópolitikának. Hiszen a legnagyobb adóztató hatalomnak, az államnak érdekeivel az adózók összességének érdekei kétségtelenül azonosak. Mindkettőnek, azaz úgy az adózók összességének, mint az államnak érdekeit kiegyenlítően kell előmozdítania az adópolitikának. Az adópolitika tehát érdekközvetítő az adózók és az állam között.

Az adóztatás jogalapja egyszerűen: az adók szükségessége, nélkülözhetetlensége. Az államnak mindaféle feltétlen joga van, ami létét biztosítja. Ennek az elméletnek mintegy betonalapja az a felfogás, hogy az állam az emberi természetből folyó erkölcsi és történelmi szükségesség; államon kívül kultúrember nem élhet. Viszont az adózók méltán követelik olyan megértő adópolitika alkalmazását, amelynek eredményeként az adó bár a közszükségletek fedezésére elegendő, de mégis mérsékelt legyen és csak a más módon nem fedezhető szükségletekre szorítkozzék, tehát az állam a bevételi fölöslegeket kerülje el.

* A szerző e tanulmányát ismertette a Magyar Cobden-szövetségben 1930 október 17-én.

Az adóztatásnak nem szabad a törzsvagyont megátamadnia, sőt a tőkeképződést is lehetővé kell tennie. Az okszerű és céltudatos adópolitika megválogatja az eszközöket és a módokat, pillanatnyi szükségből nem áldozza fel az állandóan visszatérő hasznot, miként a gazda sem vágatja ki a termő gyümölcsfát és nem öleti le a fejőstehenet.

Nem akarom én itten a magyar gazdasági válság sokszor lejátszott panaszos gramofonlemezeit megszólaltatni; mégis csupán az adózók és az adópolitika körében maradva, legyen szabad a következtetések megalapozása érdekében, bár igen röviden a túladóztatásból eredő költségvetési fölöslegekről, a fejenkénti adóteherről és a létminimum adómentességéről megemlékeznem.

Normálköltségvetés

Az 1924. évben, tehát hat évvel ezelőtt, a nemzetek szövetségének pénzügyi bizottsága és tanácsa, a megcsonkított Magyarország közteherviselőképeségéhez mértén kiszámította, hogy a magyar állami költségvetés kiadásai és bevételei egyaránt 400 millió aranykoronával az 1926. év második felében egyensúlyba jönnek. Így tehát a *pénzügyi szakértők hazánk normálköltségvetését 464 millió pengőben állapították meg.* Ezzel szemben a már némileg lecsökkentett folyó (1930/31.) évi költségvetésünk 896,659.000 P bevételt irányoz elő, azaz 432,659.000 P-vel többet, mint amennyi a normálköltségvetésünk. Tehát csaknem kétszeresét költjük el annak, ami a nemzetek szövetségének szakértői szerint közteherbírásunknak megfelelne. Ha helyesbítjük ezt a számítást azzal, hogy az összes kiadásainkból levonjuk a beruházásokra a közadókból előirányzott 24,752.800 P-t, a normálköltségvetésen felül még mindig 407,906.200 P mutatkozik többköltekezésként az állami közigazgatás terhére.

De eltekintve a normálköltségvetéstől, a kormánynak ezt tetemesen túllépő költségvetési előirányzataival szemben is, a lefolyt legutóbbi hat költségvetési év

alatt a fölöslegek összege 511,609.000 pengőre rugott.*) Amikor Reinhold, mint aktív németbirodalmi pénzügyminiszter klasszikus tömörséggel hirdette, hogy az állami költségvetésnek szorosan a deficit peremén kell haladnia, akkor nálunk a *felelősségrevonás helyett tapsoltak a fölöslegeknek!*

A magyar adópolitika az 1924. évtől az 1929. évig, tehát egy rövid lusztrum alatt, ami az ezeréves államok életében csak egy pillanat, közel ötszörösére növelte az állam közjogi bevételeit és kiadásait. Ezzel a pénzügyek világtörténetében rekordot ért el.

Fejenkénti adóteher

De miként értük el ezt a világrekordot, amely különben fogyatékosnak nem mondható önértékünket aligha fogja növelni? Elértük azzal, hogy a *fejenkénti állami adóterhet* a békebeli 89 P 43 f-ről 141 P 45 fillérre emeltük. A csonkaország legyöngült adózói tehát fejenként 51 P 92 f nagyobb állami adóterhet kénytelenek hordozni, mint a békekorszak adózói, pedig — most már utólag bevallhatjuk — ezek se voltak nagyon elkényeztetve. Ebbe a 141 P 45 filléres fejenkénti adóteherbe bele esik nemesak a maszületett gyermek, hanem a szegényházban haldokló aggastyán is. A háromgyermekes házaspárnál a fejenkénti átlag már 707 P 25 fillérre emelkedik.

A nemzetek szövetségének kimutatása szerint fejenkénti adóteher pengőre átszámítva: Svédországban 128, Olaszországban 117, Csehszlovákiában 112, az osztrák köztársaságban 104, Spanyolországban 97, Svájcban 93, Romániában pedig csak 47. E hét államban tehát mind kisebb, mint nálunk. Viszont igaz, hogy Németországban 152, Dániában 177, Franciaországban 204 és Angliában 506 pengő a fejenkénti adóteher, de sokszorosan több a

* Az 1924/25—1927/28 négy költségvetési évben 383,560.000 P volt a fölösleg; az 1928/29. évben 97,149.310 P-vel volt több az előírányzott kiadásnál az elért bevétel; az 1929/30. évben pedig 30,900.000 P-vel; hat év alatt tehát a fölösleg 511,609.000 P.

fejenkénti vagyon és jövedelem is. Míg nálunk az évi adóteher az összes nemzeti jövedelemnek huszonnégy százaléka, addig a számszerint legnagyobb fejenkénti adóterhet kimutató Angliában csak öt százaléka s így fejenkénti közteher súlya nálunk ötszörösen nyomasztóbb, mint Nagybritanniában, ahol pedig az adó lerovása után rendelkezésre álló u. n. szabadjövedelem átlagosan 1500 P, míg hazánkban csak 420 pengő.

Az állami adókkal karöltve duzzadtak a községi adók is. Így Budapesten a közteher a békeévek óta 83 százalékkal növekedett.

A társadalombiztosítás terhei

Mikor az adóztatás magassági világrekordját így elértük, épen a csalóka konjunktura fordulása idején rászakadt a magyar adózó közönségére a társadalombiztosítás nagy terhe. Ez a nagyrészt új teher évenként 91 millió pengő.* Ez épen háromszoros összege az egész földadónak. A társadalombiztosítás óriási terhe, azaz az a kötelezettség, hogy segítsük a betegeket és azokat, akiket baleset ért, tartsuk el az öregeket, rokkantakat és árvákat, ami mind igen szép és humánus, (az 1907:XIX. törvénnyel létesített munkásbiztosítástól eltekintve) részint 1928, részint 1929 első napjával lépett életbe, tehát akkor, amikor arra ébredtek az adózók, hogy saját magukat sem tudják eltartani. Bizony, nagyon időszerűtlenül léptették életbe a társadalombiztosítás kötelezettségét és nagy apparátusát.

A társadalombiztosítás nagyrészt új terhét rázudították az adózókra, anélkül, hogy pénzügyi politikusokat és szakértőket meghallgattak volna, hogy megvizsgálták volna a lakosság adóképeségének erejét, teherbírásának mértékét. Bámulatos könnyedséggel, behunyt szemmel mentünk bele az új teher viselésébe, anélkül, hogy annak

* Befegség ellen a biztosítás összege 52,200.000 P, öregség esetére 25,100.000 P, baleset ellen 9,500.000 P, a bányanyugbér biztosítása 4,200.000 P. E tételek mindegyikében nagy a teheremelés, az öregségi biztosítás pedig a maga egészében új teher.

nagyságát ismertük volna, holott más bármilyen kicsiny összegű új közteher létesítésének a kérdését ankéteken, hirdapokban, pártértékezeteken sokszor éveken át vitták meg. Pl. az értékpapirforgalmi adó behozatalának, majd felemelésének és később mérséklésének kérdése szenvedélyes tusákra vezetett, pedig ennek a tőzsdeadónak egész hozama csak 1 és fél millió pengő, tehát csupán egy hatvanadrésze a társadalombiztosítás évi terhének.

A létminimum adómentessége

Annak a képnek kiegészítéseül, amelyet az adózók fejenkénti terhének feltüntetésével nyertünk — s ez a teher a társadalombiztosítás összegeivel együtt fejenként 152 P 15 f — legyen szabad még a *létminimum adómentes mértékének* elégtelenségére is rámutatnom.

Mint az elsőrendű életszükségletek fedezésére nélkülözhetetlen összeg mentes a jövedelmi adó alól nálunk mindössze évi 1000 P, Csehszlovákiában 1.183 P, Németországban és Belgiumban egyaránt 1710 P, Franciaországban 4275 P, Nagybritániában 11.400 P, az Északamerikai Egyesült Államokban pedig 22.800 P. Látjuk, hogy hazánkban az adómentes létminimum összege igen alacsony, az életviszonyoknak meg nem felelő. Míg tehát a fejenkénti adóteher súlya nálunk a legnagyobb, addig a létminimum címén adómentes összeg a legkisebbek egyike.

A helyes adópolitika útja

Igy jutottunk az elapadó jövedelmek és a megkét-szerezett közterhek nehéz helyzetébe.

Helyes volt-e az az adópolitika, amely a nagy erő-veszteség után, a rekonvaleszcencia gyöngéd kiméletet igénylő éveiben felhajtotta és magához szívta a világháború pusztításain átmentett nemzeti jövedelem és vagyon végső tartalékait?! Azt a maradékát a tőkének, amely a hivatás, a foglalkozás betöltéséhez, a termelés folytatásához nélkülözhetetlen. Előrelátó volt-e az az adópolitika,

amely a magángazdaság törmelékein építette fel az adóztatás felhőkarcolóját?!

A közölt számadatokból kétségbevonhatatlanul kitűnik, hogy a magyar államháztartás vitelénél az 1924. évtől kezdve két végzetes hibát követtünk el: 1) *előrelátás nélkül túladóztattunk és 2) meggondolatlanul pazaroltunk.*

E kettős megállapítás eltéveszthetetlen irányt szab adópolitikánknak; parancsolóan előírja a teendőket:

1) *a magyar adórendszer átfogó újáalkotását*, mert hiszen a nagy világon és kis hazánkban úgy megváltozott minden, hogy elavulttá vált adórendszerünket, amely nem áll belső kapcsolatban gazdasági életünkkel, nem tarthatjuk fenn változatlanul;

2) *az állami rendes kiadások lényeges csökkentését*, a fokozatos, de könyörtelen beilleszkedést a teherbírásunknak megfelelő normálkötségvetésbe.

Amidőn azonban a zsarnokhatalmú körülmények a *rendes* állami kiadásoknak nagy apasztását követelik, viszont a munkanélküliség, a pusztulással fenyegető rettenetes pangás, a válságos helyzet, mely nemcsak mezőgazdaságunknak osztályrésze, hanem közös sorsa iparunknak, kereskedelmünknek, egész gazdasági életünknek, — a *rendkívüli* kiadásoknak a termékeny, hasznos, gyümölcsöző beruházásoknak tetemes növelését parancsolják, hogy a mezőgazdasági és ipari okszerű termelésnek lehetőségeit, a kereskedelemnek lendületet és minden munkanélkülinek hasznos foglalatosságot adjunk.

Aranyszelencében őrzött csodaszer nincsen. A gabonaboletta sem az. Elgyoldalú, igazságtalan és céltévesztett ötletnek bizonyult. Életet, észszerűséget és igazságot kell belevinnünk a közgazdaság céltudatos irányításába. Átgondolt és megalapozott koncepciónak bátor életrehívása szükséges, mert nélkülözés kopogtat az adózók zömének ajtaján, az inség és a kétségbeesés pedig nem kér, hanem követel.

Átfogó adóreform

Előbb arra a következtetésre jutottunk, hogy a ma-

gyar adórendszer átfogó újjáalakítása parancsoló szükségesség. Tökéletes adó, eszményi adórendszer, amely örök időkre és viszonyokra alkalmazható volna, nem létezik.

A mai magyar adórendszer azonban elavult s nem egy tagozata határozottan romboló hatású. Ez a bíráló nemcsak a múlt századból reánk örökül maradt adókra vonatkozik, hanem az új, az inflációs korszak alkotásaira is, amelyek a mai, rohamosan megváltozott helyzetben fenn nem tarthatók.

Adórendszerünk revizójának ki kell terjeszkednie egyes, méltán ellenszenves adóink eltörlésére, a fentartandó adóknak a változott viszonyokhoz való átalakítására, az adóteher mérséklésére és arányosabb elosztására, nemkülönben új igazságos bevételi források feltárására is.

A boletta

A súlyosan szenvedő mezőgazdaság panaszai közismertek. A lakosság 58 százaléka tartozik a mezőgazdasághoz, s e többségnek kellene jórészt a többi 42 százalékot táplálnia. Táplálnia, nemcsak terményeivel, hanem bevásárlásaival, költekezésével is. Ámde a mezőgazdaság nem hajt most kellő hasznot, sőt igen sok esetben veszteséggel termel. Kétségtelen tehát, hogy a gazda közterheit behatóan meg kell vizsgálni és adóit valóságos jövedelmével kell arányba hozni. E helyett behozták a bolettának nevezett gabonaadót és lisztaadót, azt az adót, amely a pénzügytan tanítása szerint a helyes és igazságos adóztatás alapelveit egyenesen kigúnyolja, mert elsőrendű nélkülözhetetlen élelmi cikkre nehezedik, a szegénységet progresszív módon terheli meg és a többtagból álló családot aránytalanul sújtja. Nyilvánvaló, hogy ilyen újabb közteher létesítése elméleti visszaesés.

A bolettába csomagolt gabonaadó egészeztelen helyzetében fentartja a mezőgazdaság mai termelési rendszerét. A világháborút követett összeomlásból kétségkívül le kellett volna vonnia csonka hazánknak azt a kézenfekvő következtetést, hogy az Ausztriával való nagy közös vámterület, amely hazánk gabonafölöslegét megfelelő

áron átvette, megszűnt, s ezért a most veszteséggel járó gabonatermelésről fokozatosan olyan gazdálkodásra kell áttérnie, amely a teljesen megváltozott viszonyok mellett rentábilis. A megszabottság törvényének ezt a józan folyamatát megállítja, sőt visszatereli az a bolettrendszer, amely a gabonatermelőnek minden magyar fogyasztó hátrányára előnyt igyekszik biztosítani. Ez a rendszer fentartja és megrögzíti az irrentábilis gazdálkodást, a gabonatermelést, akkor, amikor most Európán kívül 12 millió hektárral nagyobb területű szántóföldeken termelnek búzát, mint a világháború előtt termeltek, amikor (a földmivelésügyi miniszter úr beismerése szerint is) Amerikában olyan óriási gabonakészletek vannak, hogy azt sem tudják, hogy elégessék-e, vagy tengerbe öntsék-e a hatalmas fölöslegeket, akkor, amikor Oroszország a gazdától kényszerrel elszedett gabonát potom áron több millió métermázsaszámra kínálja a csikágói gabonatözs-dén.

A bolettás gabonaadó sok millió pengőre rúgó új adót követel a magyar adózóktól, de a gabonatermelés haszonhajtóvá tételének mindenki részéről örömmel óhajtott célját ugyan nem éri el, ám a külföld a boletta segítségével olcsóbban eheti a magyar lisztből készült kenyeret, mint mi itthon. A boletta céltévesztett segítség, egyoldalú nemzeti áldozatajándék, nem is az egész mezőgazdaságnak, hanem csak éppen a gabonatermelőknek. Nem segíti meg ez a rendszer az állattenyésztést és a méhészetet sem. Ki van zárva ebből a megsegítésből a kukorica, a köles, a burgonya, a cukorrépa és a hagyma termelője. Nem részesül benne a kert, rét, szőlő, legelő, erdő és nádas művelője sem, bármilyen rossz helyzetben van is, bármennyire rá is fizet gazdaságára. A földadó azonban — tekintet nélkül arra, vajjon nyereséggel, vagy veszteséggel zárult-e a gazdasági év — évenként változatlan összegben minden földtulajdonosnak be kell fizetnie.

Ami előre volt látható: a gabonaadó nem javította, hanem rosszabbította a helyzetet. A bolettakövet bedobták a kútba s most nem tudják kihúzni. Nemcsak a fogyasztók, hanem még a gabonatermelők is arra kérik a

kormányt, hogy a „szerencsétlen bolettatörvényt“ helyeztesse hatályon kívül. Az u. n. *agrárrollónak*, a mezőgazdasági termékek 84-es indexszámának alacsonyosságát az ipari árúk 137-es magasságával szemben, ennek az agrárrollónak az élet így nem lehet tompítani. Az egészséges áralakulást csak a szabadverseny teremtheti meg.

Cobden szellemében írok akkor, amikor a gabona árának mesterséges emelése ellen tiltakozom. Ilyen mesterséges áremelés: a gabonamonopólium, ilyen a bolettarendszer, ilyen a boletta árának tervezett fölemelése. A termékek árának javítására lehet hatni célszerű külkereskedelmi szerződések megkötésével, külföldi piacok megszerzésével, a termelési költségek apasztásával, a fogyasztó nagyközönség vásárlóképesységének fokozásával, az adóterhek mérséklésével, de nem a búza árának csupán a magyar fogyasztók rovására való erőszakos és mesterséges felhajtásával!

A földadó beolvasztása a jövedelmi adóba

Az egész magyar egyenesadórendszerben ma már éppen egyedül a gazda adója, a földadó az, amely nem igazodik az egyetlen igazi adóforráshoz: a valóságos jövedelemhez, a tényleg elért gazdasági eredményhez; nem mérlegeli az adóztatásnak helyes alapját: a teljesítőképeséget, hanem mereven és megrögzítetten a múlt század hetvenes éveinek gazdasági, közlekedési és értékesítési viszonyai szerint megkövesült kataszterhez ragaszkodik, ahhoz a teljesen elavult és elértéktelenedett nyilvántartáshoz, amelynek megalkotása idejében is csak kétes és viszonylagos helyességét hat évtized széduletes átalakulása és a közbeett világháború halomra döntötte.

Mégis csak képtelenség, hogy változatlanul ugyanannyi földadót követeljenek pl. a szántóföld tulajdonosától minden évben, tehát akkor is, amikor egyik évről a másikra, mint az 1928. évről az 1929. évre történt, 750 millió pengővel kevesebb értéket termel*), tehát éppen

* A szántóföld termékeinek értéke a magy. mezőgazdasági kamara adatai szerint 1928-ban 2400 millió P volt, az 1929. évben pedig csak 1 650 000 000 P.

azt a felülséget vesztí el, amely — mint haszon, mint jövedelem — adóalappá tehető lett volna. Mégis csak észszerűtlen, tarthatatlan adóztatás, hogy fillérekig éppen ugyanannyi földadót vessenek ki a magyar gazdákra akkor is, ha a hivatalos nyilvántartásban feltételezett 167 millió P „kataszteri tiszta jövedelem“ helyett a valóságban nem volt jövedelmük, sőt átlagban vesztésre dolgoztak (pl. 12 pengős búzaár mellett) és akkor is változatlanul ugyanannyit, ha valóságos jövedelmük 700 millió pengőt ért el (34 pengős búzaár mellett). Vesztéséges gazdálkodásnál a fiktív „kataszteri tiszta jövedelem“ alapján kivetett 20%-os állami földadó és átlagosan ugyanannyi járulék követelése egyenesen végzetes, mert a gazdasági megsemmisüléshez vezet. Viszont jó termés és nagy árak mellett szintén a „kataszteri tiszta jövedelem“ után szedett adó oly aránytalanul csekély, hogy ez méltán kihívja a más adósorsba jutott adózók bírálátát.

Az adózókkal szemben megnyilvánuló nagy állami szükséglet mellett a helyes adópolitika egyenesen előírja, hogy minden más alap félretételével igazságosan és ok-szerűen csakis egyetlen fogalom vétessék az adóztatás alapjául és ez nem lehet más, mint a jövedelem.

Elérkezett tehát az ideje annak, hogy a földadó elavult, igazságtalan rendszerét teljesen megszüntessük. A földadót, mint merev tárgyi adót, el kell törölni és be kell olvasztani a jövedelmi adóba. Ezzel kapcsolatban a fölből eredő valóságos jövedelmet, a gazdálkodó személyében kifejezésre jutó teljesítőképességének összefoglaló egységébe kell beállítani. Ma ugyanis a kettős adóztatás technikája szerint hogyan adóztatják meg azt a földbirtokost, akinek a kataszteri tiszta jövedelme pl. 150.000 pengő? Ha ennek a földbirtokosnak a földbirtokból eredő valóságos jövedelme a mai gazdasági világban pl. csak 1500 P volt, úgy a jövedelmi adóban természetesen ez után az 1500 P után adózik. A földadóban azonban nem a valóságos 1500 P után, hanem a kataszterben feltüntetett jövedelem, azaz 150.000 P után. Előfordulhat ennek éppen a fordítottja is. Holott a föld valódi hozadéka amúgy is elemévé válik az egyéni jövedelemnek, s

így anakronizmus az, hogy a mult századból átvett értékelési adatok alapján védelmezett, de valójában nem létező elavult kataszteri hozadék elkülönített előzetes adóztatásával az ehhez szükséges óriási hivatalos gépezetet működtessük és feltétlenül igazságtalanságot kövessünk el vagy az adózók vagy az államkincstár rovására.

Magyarország már tizenöt év előtt életrehívta a jövedelmi adót; berendezkedett az adózó valódi jövedelmének kipuhatólására, megalkotta az ehhez szükséges nagy apparátust. Miért fordult csupán a külső ismertetőjeleken és feltételezett átlagokon nyugvó, régen elérték-telenedett primitív kataszteri hozadékhoz, hogyan teheti ezt a képzeleti számot ma adóalappá, amikor ettől a munkától egészen függetlenül úgyis ki kell nyomoznia az egyes hozadékokból, az öt jövedelmi forrásból össze tevődő valóságos jövedelmet. Vajjon nem egyszerűbb, gazdaságosabb és helyesebb-e a hozadéki, tárgyi földadó feladásával, a tudatos falzumok elejtésével a földbirtokból eredő tényleges jövedelmet csupán a jövedelmi adóval érinteni?

Igen ám, de minden más forrásból származó jövedelemnél, mint a házból, a tőkéből, az iparból, a keresetből, a szellemi foglalkozásból eredő jövedelem megadóztatásánál a jövedelmi adó már másodszori adóztatás, mert ezek a jövedelmi részek a jövedelmi adó mellett megfelelő részadó (tárgyi vagy hozadéki adó) alá is esnek, mint a házadó, a tőkekamatilletéknek nevezett tőkeadó, a kereseti adó, az osztalék- és a tantiémadó alá. Az osztó igazság ebből kifolyóan nem engedheti meg, hogy a földből eredő jövedelem csak egyszeres adóterhet viseljen akkor, amikor minden más jövedelemre kétszeres adóteher nehezedik. Erre való tekintettel a földadót igazságosan és egyszerűen olyképp kellene a jövedelmi adóba beilleszteni, hogy a földbirtokból eredő jövedelem a mai elavult és a gazdasági helyzetnek meg nem felelő, a kataszteri jövedelem alapján kivetett földadó helyett, a progresszív jövedelmi adóban változatlan 5%-os adókules mellett külön közterhet viselne. Ez a rendszer tehát a csak tárgyi alapon nyugvó földadót egészen feladná. Sokkal egyszerűbb volna a mai kettős megállapítási rend-

szerénél, amely egymástól nagyon is eltérő kétféle igazságot ismer.

Ez a külön adó rugalmasan alkalmazkodnék a gazda mindenkori jövedelméhez. Jó termés és jó gazdasági konjunktura évében többet hozna az államkincstárnak, mint a kataszteri tiszta jövedelemre alkalmazott 20%-os földadó mai 31 millió pengős bevétele, viszont rossz termés és rossz értékesítési lehetőségek mellett alatta maradna ennek az összegnek. De ez lenne az igazság és ennek elérése a cél. Például az 1928. évi adókimutatásnál 450 millió P volt a földbirtokból eredő adóalap a jövedelmi adóban. A tervezett külön adó tehát az 1928. évben 22 és fél millió P adóbevételt jelentett volna az akkori 39 millió P földadó helyett. Ha pedig valamely évben a terményárak még a termelési költségek szintjét sem érnék el, ha egyetlen gazdának sem volna jövedelme földbirtokából, úgy e külön adó kivetésének egyáltalán nem lenne alapja, nem lenne bevétele.

Jól tudom, hogy a földadónak ez a reformja: a kataszteri földadó eltörlése és földjöveldelmi adóvá tétele, — még egymagában nem mentené meg a magyar mezőgazdát, de hogy válságos helyzetében terhein könnyítene és boldogulásának útját igazságosan, más adózók sérelme nélkül egyengetné, az kétségbe nem vonható. Ez nem ötletszerű javaslat, hanem egyenesen a magyar adófejlődés elénkszabott történelmi követelménye.

Igenis, az ötletszerű boletta megszüntetéséért fölemelt fővel lehet vállalni a felelősséget, ha e szerencsétlen, igazságtalan s egyoldalú intézkedés helyett elengedjük a földadót mindenkinél, akinek nincs földbirtokából nyeresége.

Adóztatás száz százalékon túl

Hogy a mai magyar egyenesadórendszer átfogó revízióra szorul, azt szembetűnően bizonyítja az egyenes adók halmozásából előállható adóteher lehetetlen nagysága. Ime egy példa arra, hogy csupán az egyenesadók elnyelhetik az adózónak egész jövedelmét, sőt azt túl is haladhatják.

A háztulajdonos adóterhe Budapesten: házadóban, községi pótagóban, házbérfillérben, személyfuvarozási illetékben, útagó, betegápolási és gyermeknevelési járulékbán, végül rokkantellátási adóban együttesen a nyers házbérvédelemnek 33.825 százaléka. A házadónak és járulékeinak a nyers házbérvétel egyharmadát nyomban követelő ezt a nagy terhét betetőzi még a jövedelmi adó, az inségadó és a vagyoni adó. A jövedelmi adó progresszív kulcsa 1 százaléktól 44 százalékgig emelkedik, amit az inségadó (községi jövedelmi adó) még 8.8 százalékos újabb megterheléssel növelhet, a vagyoni adó kulcsa pedig — a jövedelemre átszámítva — 1 százaléktól 20 százalékgig emelkedő megadóztatást jelent, s így a közterhek a jövedelemnek 106.625 százalékáig szökhetnek fel, azaz csupán az egyenesadó felemésztheti az egész jövedelmet száz százalékgig és még a jövedelmen felül is követelhet 6 és kétharmad százalékot. (Csak közbevetően jegyzem meg, hogy az egyenesadóknak a jövedelem 75 százalékában történt maximálása a gyakorlatban nem valósítható meg.)*Ez képtelenség, ez tarthatatlan helyzet, ezen változtatni kell!

Általános adóreformmal kell jönni ebben a helyzetben, amikor a közterhek aránytalan és igazságtalan elosztása miatt az adók kezdenek be nem folyni, azokat nem lehet behajtani és az államháztartást a deficit réme fenyegeti. Ezzel a reformmal igenis éppen most feltétlenül jönni kell. Jönni kell, mert az adótörténet bizonyítja, hogy az aránytalan és igazságtalan adók egyszerűsre meddők és behajthatatlanok is. Arányosakká és igazságosakká kell tehát az adókat tenni, hogy befolyjanak.

Forgalmi adónk tarthatatlansága

De nem tartható fenn a magyar *forgalmi adó* sem mai alakjában és rendszerében, mert az egyik legsúlyosabb sérelme gazdasági életünknek. Ez az adó a forgalomban kifejezésre jutó fogyasztást adóztatja meg. Az adóteher elhelyezkedésének szándékolt végállomása: az utolsó fogyasztó. Az adó, mint termelési költség, az

árban jut kifejezésre. Az adóáthárítás és visszahárítás küzdelme minden szállításnál, minden adásvételnél többször nyer táplálékot és indítást. A gazdasági életet ez folyton izgatja. A forgalmi adót veszteséges üzlet esetén is le kell róni.

A magyar forgalmi adónak nem tárgya az az áru-szállítás, amely a mezőgazdaság, a szőlőgazdaság, az állattenyésztés, a kertészet, a gyümölcs- vagy zöldségtermelés, a méhészet, a vadászat és halászat körébe esik. Szóval az őstermelés árúi — az erdőgazdaság kivételével — nálunk forgalmi adómentességben részesülnek. Ez a kivétel tagadhatatlanul az adózás általánosságának elvébe ütközik és kétségkívül megnövelte, kiélesítette a veszedelmes agrárrollót, mert míg minden árút hólapdaszerűen drágít a forgalmi adó, addig a mezőgazdasági termékek mentesítvék alóla. A forgalmi adónak esetenként való beszédési módja még súlyosbítja az adó létesít-forgalmat bénító hatású és antiszociális, mivel éppen a forgalmat bénító hatású és antiszociális, mert éppen a szegényebb néprétegek szükségletét kielégítő árúk mennek át a legtöbb kézen. Ezzel szemben az ú. n. egyfázis-adónak előnye: egyszerűsége és csekély kezelési költsége. Ennél a beszédési módnál ugyanis az adófizetés csak a kritikus fázisra szorítkozik. Csak egyszer kell az adót — természetesen az egyszeresnél nagyobb összegben — megfizetni, még pedig belföldi termelés esetében az előállításnál, külföldről való behozatal esetében a vámnál. Ezután pedig az áru további forgalma szabad, azaz adómentes. Ez a mód az adó lerovását egyszerűsíti, ellenőrzését pedig a mai többszázezer hely mellett csak néhány pontra tömöríti. Európában nálunk a legnagyobb a forgalmi adó kulcsa, minden egyes átruházás után 2 százalék, tehát végeredményben sokszor 12 százalék. Az egész világon csak a braziliai vetekszik vele. A nagy Németországban háromnegyed %. Vajjon ez a csonka ország-e a jólétnek és boldogulásnak az a hazája, ahol a földkerekség legmagasabb forgalmi adóját aggodalom nélkül lehet szedni? Állami bevételeink legújabb kimutatásai azt tanúsítják, hogy a gazdasági nyomorúság, a megdőbbentő elszegényedés maga mérsékelte és elapasz-

totta a forgalmi adót.

A mindennapi életet megdrágító forgalmi adónak fenntartását a helyes adópolitika sem engedi meg. Mert ha van teljesítőképesség, ha van kereset, van jövedelem, az kifejezésre jut a kereseti és a jövedelmi adó alapjában. Ha pedig nincs nyereség, nincs jövedelem, akkor a pénzügyi politikának első parancsa ma az, hogy nem szabad adóztatni. Addig is azonban, amíg az elméletileg helyt nem álló és gyakorlatilag úgy az államkinestártól, mint az adózóktól meddő kezelési költségeket követelő forgalmi adó teljesen eltörölhető nem lesz, le kell szállítani a forgalmi adó kulcsát a németországi színvonalra, háromnegyed százalékra, a szellemi foglalkozások forgalmi adóját el kell ejteni és az egyfázisrendszert mérsékelt váltságkulcsok alkalmazásával az egész vonalon a legrövidebb idő alatt meg kell valósítani. Az egyfázisrendszerre való áttérés ugyanis komoly alkalom a forgalmi adó lefaragására, hogy az árút ne kísérje minden átruházás kegyetlen számbavételével az adó ismételten való léfizetésének kényszere.

A vámtételek revíziója

Tagadhatatlan, hogy a fogyasztóképesség növelésére, a belső drágaság enyhítésére jótékonyan hatna a megokolatlanul nagy *vámtételek* leszállítása. Régóta méltán követeli ezt az elfogulatlan közvélemény. A nagy vámfalak lebontása míg egyrészt az olcsóbb iparcikkek behozatalának megkönnyítésére szolgálna, addig másrészt nagyobb lehetőséget teremtene mezőgazdasági terményfölöslegeink külföldön való értékesíthetésének. Megszüntetné tehát azt a valóban tarthatatlan helyzetet, hogy ma négyszerannyit kelljen adni búzában, hatszorannyit rozsban vagy burgonyában a cipőért és a kőszénért, mint kellett normális időkben. Csökkentené országszerte a termelési költségeket is és az agrárolló mindnyájunkat fenyegető működését elhárítaná.

A vámrevízió halaszthatatlan műtétét szakértelemmel végrehajtva, kibirja azt a felnőtt magyar ipar, hiszen a vámbevételek évről évre apadó irányzatát legújabb

állami költségvetésünk hivatalos megokolása „legfőképp“ annak tudja be, hogy a belföldi ipar az utóbbi években nagy mértékben fejlődött. Viszont az iparvédő vámtételek elmaradhatatlan leszállításánál józan mérsékletre int az ipari foglalkoztatás gyengülése.

A kivezető út

Ezekután méltán fölvetjük a komoly kérdést, vajjon az adórendszer átfogó ujjaalkotása, ennek révén a földadó eltörlése, illetőleg a jövedelmi adóba leendő beolvasztása, a forgalmi adó következetes lefaragása, a vámtételek leszállítása, az adómentes létminimum emelése, az adózók terhének jelentékeny könnyítése nem fogja-e az államháztartás egyensúlyát megbillenteni akkor, amikor a nemzeti vagyon és jövedelem apadása amúgy is érezteti hatását az állami bevételek csökkenésében? Hiszen egy év alatt kevesebb volt az államkincstár bevétele: a dohányjövedékből 2.6 millió P-vel, az egyenesadókból 6.3 millióval, a fogyasztási adókból 6.5 millióval, a forgalmi adókból 27.4 millióval és a vámjövedékből 27.9 millió P-vel, az összes közjogi bevételekből együttesen 100.1 millió P-vel. Ennek ellenére is a költségvetési előirányzattal (923 millióval) szemben a tényleges bevétel (953.9 millió) a most június végével zárult költségvetési évben mégis 30.9 millióval volt több* Nyilvánvaló tehát, hogy a magyar adózók teherviselőképessége túl van feszítve. E túlfeszítés következtében lehet az állami költségvetés még mindig kiegyensúlyozott, sőt fölösleggel záródó.

Ha azonban a helyes adópolitika érvényesül és a kívánt adóleszállításokra vezet, vajjon nem újul-e fel pénzügyi kormányunk küzdelme az államháztartás egyensúlyáért? Nem köszönt-e ránk megint a bibliai hét

* A XLVIII. pénzügyminiszteri jelentés ugyan csak 0.2 millió P bevételi többletet mutat ki, de nem a költségvetési előirányzattal hasonlítja össze a bevételi eredményt, hanem az előző évi eredménnyel. Ez könnyen azt a látszatot keltheti, mintha a gazdasági élet teherviselőképessége nem volna túlfeszítve, pedig túl van.

szüksesztendő, amelyet időtartamban kétszeresen éltünk át 1870-től 1884-ig?

Ettől a veszedelemtől körültekintő, céltudatos, de egyszersmind erélyes adópolitika mellett nem kell tartanunk. Megóv a deficit veszélyétől a *normális költségvetés keretébe való fokozatos beilleszkedés*, aminek elkerülhetetlen szükségességét fejtegetésem elején már kiemeltem. Vásárlóképeségünk, teljesítőerőnk igen csekély, de nem 1924 óta csökkent le, mert nagyon szegények vagyunk ugyan, de azok lettünk már 15 év előtt a világháború miatt és csak az infláció mámorában álmödtük magunkat gazdagoknak. Igenis, az államnak szegénységünkhöz mértén könyörtelenül takarékoskodnia kell a rendes kiadások terén. Nem százalékos csökkentéseket kell a kiadásoknál megvalósítani. Nem lehet minden személyi kiadást 10 százalékkal és minden dologi kiadást 20 százalékkal leszállítani. Egyforma méretekbe nem szabad óriási eltéréseket beleerőszakolni. Prokrusztész nem való pénzügyminiszternek. Valóban egyszerűsíteni kell, a túlméretezéseket meg kell szüntetni, fölösleges állásokat és intézményeket pedig el kell törölni, nem 10 százalékgig, hanem 100 százalékgig.

Az adókezelés költségei

A magyar állam pénzügyi bevételeinek rezsiköltsége ma 19.1 százalék. Vajjon miért ily horribilisan sok, amikor pl. Németországban elég erre 5.4 százalék. Miért van Csonka-Magyarország hivatalaiban több állami alkalmazott, mint amennyi Nagy-Magyarországon volt? Ezekre a kérdésekre megadja a választ ez az intézés:

„O számf. 569/1925. tételszám.
(Magyarország nagy címere.)

INTÉS.

Mira gyógyforrás r-t (lakik Budapest, V. ker. Holdutca 1. házszám alatt.) Felhívjuk, hogy a fenti tétel szám alatt előírt, s 1925. évi VII. hó 25-e óta esedékes —

K 01 fillér illetéktartozását járulékaival együtt, végrehajtás terhe mellett, 8 nap alatt fizesse be.

Magy. kir. állampénztár
1928. évi február hó 17-én.

Szeged.

Olv. aláírás.

P. H.

Szegedi m. kir. adóhivatal.“

1 fillér, mondd: egy fillér illetékhátralékot tart nyíltán a szegedi m. kir. adóhivatal 5 év óta. Ennek az 1 fillérnek végrehajtása útján való behajtása iránt megtette a hivatalos lépéseket, megindította a nagy hivatalnoki apparátust.

Okmány ez a kis papiros a magyar adótörténet részére! Ez az intés hangosan szól, nem a hátralékoshoz, akihez hivatalosan címezve van, hanem az adópolitikusukhoz és a törvényhozókhoz, akikhez én címezem.

Új állami bevételek

Az egyszerűsítések révén nagy megtakarításokat lehet elérnünk és így évről-évre — noha elkerülhetetlen zökkenésekkel, de még megrázkódtatások nélkül — közelebb jutunk a normálkötségvetés betartásához. *A megtakarítások milliói mellett azonban pozitív bevételek szerzéséről is kell gondoskodni.* Adórendszerünk átfogó reformja ugyanis nemcsak az adóbevételek csökkenését fogja előidézni az aránytalan túlterhelések igazságos megszüntetésével, hanem az adóztatás helyes elveire támaszkodva új bevételi forrásokat is nyithat.

Annak hangsúlyozása mellett, hogy meglevő adóink közül egyedül az *ásványolajadó, a benzínadó* az, amely az automobilon és repülőgépek korszakában nincs eléggé kihasználva és így a mainál nagyobb állami bevétel nyeresére alkalmas, még három új állami jövedelmi forrás feltárását tartom kiadásaink apasztása mellett szükségesnek azért, hogy a már vázolt adóleszállítások megvalósítására képesek legyünk. Egyik az ingatlan-értéknövekedés megadóztatása, a másik a játékbank engedélyezése, a harmadik a rádióknak állami monopóliummá tétele.

Az ingatlan értéknövekedésének megadóztatása

Az *ingatlan-értéknövekedési* adó, az-ú. n. betterment-tax, az ingatlanok konjunkturális értéktöbbletének adója. Az igazságos közteherelosztás megköveteli, hogy mindazok, akiknek ingatlanvagyonra hatósági intézkedések következtében lényegesen növekedett, az értéktöbbletből megfelelő százalékos részt adjanak le a közységnek: az államnak vagy a községnek. Ilyen hatósági intézkedések, amelyek munkanélküli véletlen nyereséget juttatnak egyeseknek, a következők lehetnek: új utca nyitása, utca szélesítése, útépités, az úthálózat kiterjesztése, villamosvasút vagy autóbuszjárat bevezetése földalatti gyorsvasút létesítése, hídépítés, parkozás, siklóépítés, középületek emelése, minden városrész-rendezés. Az ilyen hatósági közmunkák és új létesítések az érdekelt környezetben fekvő ingatlanok értékét szerfölött növelik, nem ritkán a megvolt érték százszorosára, sőt ezerszeresére is. Az igazságosság megköveteli tehát, hogy az ily véletlen nagy ajándék egyrésze a köznek jusson. Az úgynevezett betterment-tax a hatósági intézkedések következtében előállott ingatlanvagyon-többlet megadóztatása, aminek folytán a ki nem érdemelt nyereség kiérdemeltté lesz. Ezzel a legigazságosabb adóval ki kell egészítenünk adórendszerünket, hogy képesek legyünk a legigazságtalabb adókat eltörölni.

Játékkaszinó

Ugyanczt a célt szolgálná és egyúttal idegenforgalmat és lendületet hozna a *játékkaszinó* felállítása. Erkölestelen? Nem fér össze az állam méltóságával? Ezt csak a tájékozatlanság állítja, amelynek sejtelve sincs arról, hogy nálunk évtizedek óta az állam égisze alatt olyan méltán kifogásolható szerencsejátékok folynak, (mint az állami sorsjáték, a lóversenyfogadások, az osztályorsjáték), amelyeknél a nyeresé esélye messze elmarad a montekarloi igazságos játékrendszerektől. Az a tájékozatlanság, amely nem ismeri azt a szabályt, hogy az

ilyen játékokhoz csak idegen állampolgárokat bocsátanak. Az a tájékozatlanság, amely nincs informálva arról, hogy az ilyen játékbank mily termékenyítő aranyesőt jelent az államkincstárnak és a lakosságnak egyaránt. Mert aki mindezt tudja, s. álerkölcsei szempontból mégis ellenzi a játékkaszinó felállítását, az hipokrita.

A rádiómonopólium

Az állam részéről igénybeveendő pénzügyi erőforrásnak tartom a rádiót is, még pedig az állami egyedárúság formájában. Amikor kénytelenek vagyunk monopóliumként kezelni olyan elsőrendű életszükségleti cikket, mint a só és a gyufa, amikor a köz érdekében monopólium az italmérés, a posta, a telefon és a távíró, akkor az adópolitikuskorunkban csak egy lépéssel kell továbbmennie, hogy a rádiót is beállítsa a közszükségletek fedezésének szolgálatába.

De az államnak nemesak pénzügyi és gazdasági érdekei, hanem etikai feladatai, mint a népnevelés munkája, a kultúra és a haladás terjesztése, nemkülönben a hon védelme mind egyenesen kötelességévé teszik, hogy korunk fejlődő csodáját, a rádiót, kizárólagos rendelkezési jogkörébe vonja.

Az a 3,200.000 P, amely évi bevétel pusztán a napi 8 filléres előfizetési díjakból folyik be jelenleg a rádiórészvénytársaság pénztárába, nemsokára megsokszorozódik, mert — miként Marconi tudományos alapon, jóslás nélkül kijelentette — közel van a jövő, amikor otthonunkból fogjuk hallani és látni az öt világrész minden eseményét. A rádiót, ezt a folyton fejlődő dús bevételi forrást, mint állami adóforrást nem szabad számításon kívül hagynunk.

A nyereségykölesön

Fejtegetésem folyamán mindig csak a *rendes* állami kiadások megszorítását, a normális költségvetés tételeihez való fokozatos leszállás államfenntartó szükségességét hangoztattam. A *rendkívüli* kiadásoknak, a *hasznos be-*

beruházásoknak megvonása nemzetgyilkosság volna. Ennek igazságától át van ma hatva mindenki. Csak mennél több termékeny beruházást, hogy ne legyen kénytelen parlagon heverni egyetlen egy munkaerő se, megint dalolva szántsának és vessenek, füstöljön ismét minden gyárkémény, épüljenek a házak és bokrétaünnepek lendítsék fel az építkezésből táplálkozó 43 iparágat, a közutakon símán gördülhessen a kereskedelem kereke és a külföldi vendég luxusautója.

De miből fedezze az állam a produktív beruházások költségeit, ha az adóleszállítás útján elvonjuk tőle a fedezetet? A jövő évtizedekre szóló hasznos beruházásokat egyáltalán soha sem szabad a rendes adóbevételekből fedezni, hanem rendkívüliekből, mint amilyen a betterment-tax, a rulett és különösen a *kölcsönök*. A kölcsönök a jövő nemzedékre is áthárítják a jövő érdekében létesítendő beruházások terheit. Ez a helyes adópolitikának egyik elemi főszabálya. Hiszen minden céltudatos, termékeny beruházás idővel törleszti saját költségeit, sőt nyereséget is hoz.

Hosszúlejáratú és olesó külföldi kölcsön — sajnos — nem áll rendelkezésünkre. Rendes belföldi kölcsönre pedig gondolni sem lehet azok után a keserű tapasztalatok után, amelyeket a hadikölcsönök még minimális valorizációjának elmaradásával is a magyar nép szerzett.

Ezért az államháztartás mostani helyzetében — igénytelen nézetem szerint — céltudatos megoldásként egyedül a *nyereménykölcsön* felvétele kínálkozik. A közönség úgy a belföldön, mint a külföldön is szívesen fogja vásárolni a 4 százalékkal kamatozó nyereménykölcsön kötvényeit, mert pénzéért biztos kamatot kap és ezenfelül nagy nyereményre is lesz kilátása. Míg tehát egyrészt a nyereménykötvények megszerzése a közönség körében a kívánatos tőkeképzés egyik eszközévé lenne, addig másrészt az államkincstár termékeny, alkotó befektetések céljaira, a munkanélküliség enyhítésére a legolcsóbb pénzhez jutna.

Nem lehetetlen, hogy a hipokrizis ezt is a játékszenvedély erkölestelen kihasználásának fogja bélyegezni. De ha ezt a szemrehányást nyugodt lelkiismerettel elviselték

nagy elődeink 1870-ben a 24 millió forintos és 1880-ban a 44 millió forintos sorsolási kölcsön kibocsátásánál és elégtétellel mutathattak a budapesti hidakra és a Duna szabályozott partjaira, nemkülönben az ujjaépített Szegedre, úgy az esetleges ellenvélemény a mai rettenetesen válságos időkben nem fog visszatartani bennünket sem attól, hogy a kölcsönnek ezzel a legjutányosabb s most egyedül lehetséges nemével ne éljünk. Ha méltó volt annak idején a nyereménykölcsön felvétele Németországhoz, Svájcához és Nagybritanniához, (Orosz-, Török- és Svédországra nem is hivatkozva,) úgy pirulás nélkül igénybeveheti azt szörnyen megcsonkított, szegény kis országunk is.

Igy az igazságos és igénybevehető új bevételi forrásokra is rámutattam.

*

Ezekben voltam bátor egy szűkre szabott fejtegetés keretében vázolni az adózók és az ország helyzetét és az abból kivezető adópolitikát. Minden magánérdekeltiségtől távol tettem ezt. Rendíthetetlen hittel, szilárd meggyőződéssel hirdetem ezeket az eszméket, az angol Cobden szellemében, de magyar szívvel és magyar hazaszeretettel.